

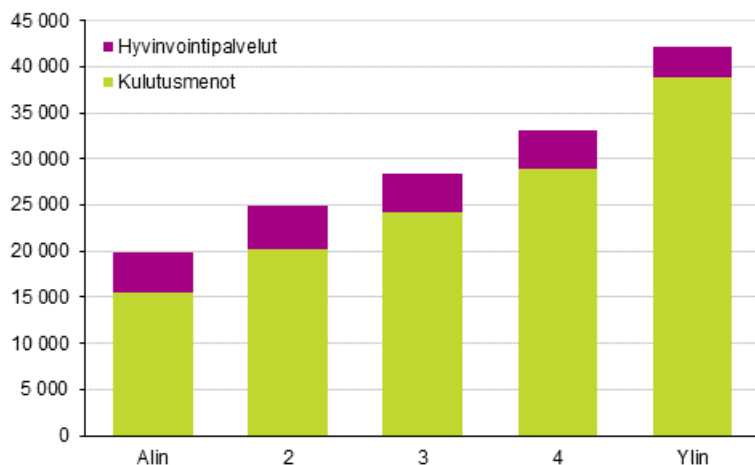
Kotitalouksien kulutus 2016

Hyvinvointipalvelujen arvo kotitaloudelle on keskimäärin reilut 7 000 euroa vuodessa

Kotitalouksille koitui rahallista etuutta julkisten hyvinvointipalvelujen käytöstä keskimäärin 7 100 euroa vuonna 2016. Eniten kotitaloudet saivat veroeuroilleen vastinetta ilmaisesta koulutuksesta, keskimäärin 3 300 euroa, ja terveydenhoidosta, lähes 2 900 euroa kotitaloutta kohti.

Melkein kaikki hyötyvät hyvinvointipalveluista jossain muodossa, vajaat kolme prosenttia kotitalouksista ei käyttänyt niitä lainkaan vuoden aikana.

Kotitalouden todelliset kulutusmenot tuloluokan mukaan vuonna 2016, €/kulutusyksikkö

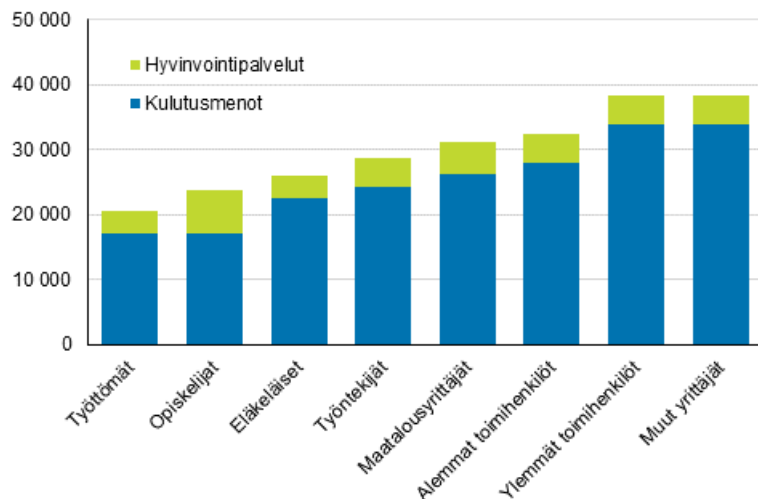

Hyvinvointipalvelujen tulonjakovaikutuksen ajatellaan yleensä olevan jossain määrin tuloeroja tasaava esimerkiksi siksi, että vähävaraiset sairastavat enemmän. Suomessa palveluja hyödynnetään euromääräisesti suhteellisen tasaisesti eri tuloluokissa, ylin tuloviidennes jonkin verran vähemmän.

Kun käytettyjen hyvinvointipalvelujen arvo suhteutetaan kotitalouden muihin kulutusmenoihin, erot tulevat selvemmiksi. Pienituloiselle palvelujen maksaminen kokonaan itse tarkoittaisi lähes kolmanneksen lisäystä kulutusmenoihin. Ylimmällä tuloviidenneksellä menot kasvaisivat 10 prosenttia. Keskimäärin kulutusmenojen lisäys olisi noin 20 prosenttia.

Tulonjakovaikutus liittyy osittain elämäntilanteeseen. Opiskelijataloudet kuuluvat tyypillisesti alimpiin tuloluokkiin, mutta ilmainen koulutus nostaa niin kutsutut todelliset kulutusmenot, joihin julkisten palvelujen kulutus on laskettu mukaan, huomattavasti korkeammiksi. Jos opiskelijatalouden pitäisi maksaa opiskelunsa itse, tarkoittaisi se lähes 50 prosentin lisäystä kulutusmenoihin vuodessa.

Kotitalouksien todelliset kulutusmenot sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2016, €/kulutusyksikkö

Kotitalouksien todellinen kulutus – käsite kansainväliseen vertailuun

Kansainvälisissä kulutus- ja tulovertailuissa suositellaan käytettävien käsitteitä todellinen kulutus ja oikaistu tulo, joissa julkisten palvelujen käytöstä koitunut rahallinen etuus on laskettu mukaan. Pelkkä kulutusmenojen tai rahatulojen vertailu antaa väärän kuvan maiden välisistä toimeentuloeroista, jos ilmaisten tai tuottamiskustannuksiin nähden edullisten palvelujen vaikutusta ei huomioida.

Suomessa julkisten hyvinvointipalvelujen (koulutus, terveydenhoito, lasten varhaiskasvatus ja kunnalliset kotihoitopalvelut) järjestämiseen kuluu noin 40 prosenttia julkisista kulutusmenoista. Loput käytetään sosiaaliturvan rahoittamiseen, hallintoon ja kollektiivisiin palveluihin kuten vesi- ja jätehuoltoon, tiestöön, poliisiin, puolustusvoimiin ja pelastustoimeen.

Hyvinvointipalvelujen rahallinen arvo on laskettu vertailukelpoisella tavalla edellisen kerran kulutustutkimuksen 2012 aineistoon. Kaikkia laskentaan tarvittavia yksikkökustannuksia ei ollut enää saatavilla ollenkaan tai vastaavalla tarkkuustasolla. Näissä tapauksissa on käytetty karkeamman tason yksikkökustannusta tai vuoden 2012 tietoa korotettuna 2016 rahanarvoon käyttäen tarkoituksenmukaista julkisten menojen hintaindeksiä. (Ks. [Aineiston muodostaminen](#) ja [liitetaulukko 1.](#))

Sisällys

Aineiston muodostaminen ja vertailukelpoisuus vuoteen 2012.....	4
---	---

Taulukot

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Hyvinvointipalvelujen rahallinen arvo keskimäärin kotitaloutta kohti vuosina 2016 ja 2012 (vuoden 2016 rahassa).....	6
---	---

Laatuseloste: kotitalouksien kulutus 2016.....	7
--	---

Aineiston muodostaminen ja vertailukelpoisuus vuoteen 2012

Julkisten hyvinvointipalvelujen käytöstä kotitalouksille koitunut rahallinen etuus laskettiin edellisen kerran vuoden 2012 kulutustutkimuksen aineistoon. Vuoden 2016 aineisto on pääosin vertailukelpoinen vuoden 2012 kanssa pienin varauksin, joista on kerrottu alla.

Hyvinvointipalvelujen rahallinen arvo kotitaloudelle pieneni vuoteen 2012 verrattuna keskimäärin noin 7 prosenttia. Sekä terveydenhoitopalvelujen että koulutuspalvelujen käytöstä koitunut etuus väheni neljän vuoden aikana. Koulutuksen puolella etenkin toisen asteen koulutuksen arvo on pienentynyt selvästi. Terveyspalvelujen puolella merkittävin muutos on tapahtunut sairaalan vuodeosastohoidossa, jonka arvosta on leikkautunut jopa 30 prosenttia. Myös yksityisen terveydenhoidon palveluista maksettavat Kela-korvaukset ovat pienentyneet. Reaalimuutoksia voi tutkia tarkemmin [liitetaulukosta 1](#), jossa vuoden 2012 luvut on korotettu vuoden 2016 rahanarvoon julkisten menojen hintaindeksillä.

Kulutustutkimusta varten haastateltiin 3 673 kotitaloutta vuoden 2016 aikana. Kotitalouksien käyttämien hyvinvointipalvelujen arvo laskettiin kulutustutkimuksen 2016 otokselle haastattelu- ja rekisteripohjaisten käyttökertatietojen sekä eri lähteistä kerättyjen yksikkökustannusten avulla. Maksetut asiakasmaksut on kysytty haastattelussa ja ne on vähennetty palvelun arvosta silloin, kun saatavilla ollut yksikkökustannus on ollut bruttotieto.

Kulutustutkimuksen Julkiset hyvinvointipalvelut-aineisto on saatavissa maksullisena aineistona tutkimuskäyttöön Tilastokeskuksesta.

1. Koulutus

Esikouluun ja perusasteen opetukseen osallistuminen on määritelty lapsen syntymävuoden perusteella. Toisen asteen ja korkeakouluopintoihin osallistuminen on poimittu Tilastokeskuksen rekisteritiedoista. Vapaa sivistystyö ja avoimeen yliopisto-opetukseen osallistuminen on haastattelutieto.

Yksikkökustannukset on poimittu Opetushallituksen tilastotietopalvelu Vipusesta ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raporteista. Vapaan sivistystyön yksikkökustannus on arvioitu kansalaisopistojen vuosikertomusten perusteella.

Yliopistokoulutuksen tiedekuntaakohtaisia yksikkökustannuksia ei ollut enää saatavilla, joten 2016 tiedon laskennassa on käytetty keskimääräistä yksikkökustannusta.

2. Terveydenhoito

Kunnallisen perusterveydenhoidon ja sairaalahoidon käyttökertatiedot on poimittu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) rekisteritiedoista. Opiskelu- ja työterveyshuollon käyttökertatiedot ovat haastattelutietoja.

Terveydenhoidon yksikkökustannukset on saatu pääosin THL:stä. Terveyskeskuskäyntien osalta laskentatapa on muuttunut, joten vertailukelpoisuuteen on suhtauduttava varauksella. Sairaalahoidon yksikkökustannuksia ei ollut saatavilla, joten 2016 tiedon laskennassa on käytetty vuoden 2011 keskimääräistä yksikkökustannusta ja korotettu se 2016 rahanarvoon julkisten menojen hintaindeksillä.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) vuoden 2016 yksikkökustannuksia ei myöskään ollut saatavilla, joten vuoden 2012 yksikkökustannukset on korotettu julkisten menojen hintaindeksillä vuoden 2016 tasoon. Opiskelijoiden omakustannusosuus YTHS:n palveluista vuonna 2016 oli 23 prosenttia, loput 77 prosenttia käyntien arvosta on luettu hyvinvointipalveluksi.

Työterveyshuollon osalta julkiseksi palveluksi on käyntien arvosta luettu 43,2 prosenttia, mikä oli Kelan korvausosuus työnantajille työterveyshuollon kustannuksista vuonna 2016.

Kela-korvaukset lääkeostoista sekä yksityisistä lääkäripalveluista on poimittu rekisteristä ja luettu kokonaisuudessaan hyvinvointipalveluksi.

Kuntoutukseen osallistuminen on haastattelutieto ja muutos kysymyksen asettelussa on saattanut vaikuttaa vertailukelpoisuuteen.

3. Sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluja ovat lasten päivähoitopalvelut ja kunnalliset kotipalvelut. Molempien käyttötiedot ovat haastattelutietoja.

Aiempien tutkimusten mukaisesti lasten päivähoito (varhaiskasvatus) on luokiteltu sosiaalipalveluksi, vaikka hallinnollisesti se on nykyisin osa koulutusjärjestelmää.

Vertailukelpoisia päivähoiton yksikkökustannuksia ei ollut enää saatavilla, joten vuoden 2012 yksikkökustannukset on korotettu julkisten menojen hintaindeksillä vuoden 2016 tasoon. Kotipalveluiden yksikköhinta on saatu THL:stä.

Kelan maksama yksityisen hoidon tuki kuntalisineen on poimittu rekisteristä ja luettu kokonaisuudessaan hyvinvointipalveluksi. Kuntakohtaiset lisät puuttuvat niiden kuntien osalta, jotka eivät ole sopineet maksatuksesta Kelan kanssa.

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Hyvinvointipalvelujen rahallinen arvo keskimäärin kotitaloutta kohti vuosina 2016 ja 2012 (vuoden 2016 rahassa)

Hyvinvointipalvelu	2016	2012 ¹⁾
Kaikki	7 055	7 627
1. Koulutus	3 209	3 493
1.1 Perusaste	1 823	1 706
1.1.1 Esikoulu	70	73
1.1.2 Peruskoulu	1 752	1 633
1.2 Toinen aste	753	944
1.2.1 Lukio	243	308
1.2.2 Ammatillinen koulutus	510	637
1.3 Korkea-aste	558	674
1.3.1 Ammattikorkeakoulu	254	339
1.3.2 Yliopisto ja korkeakoulu ²⁾	304	336
1.4 Vapaa sivistyö	75	168
2. Terveystieteiden palvelut	2 855	3 303
2.1 Perusterveydenhoito	612	673
2.1.1 Terveyskeskukset ²⁾	506	529
2.1.2 Yksityiset lääkäriasemat	39	67
2.1.3 YTHS ²⁾	8	11
2.1.4 Työterveyshuolto	60	66
2.2 Hammaslääkäripalvelut	254	217
2.2.1 Terveyskeskus	226	159
2.2.2 Yksityinen	23	51
2.2.3 YTHS	5	7
2.3 Sairaalahoido ²⁾	1 423	1 784
2.3.1 Vuodeosasto	633	902
2.3.2 Poliklinikkakäynnit	98	75
2.3.3 Päiväkirurgia	50	63
2.3.4 Ajanvarauskäynnit	643	744
2.4 Lääkekorvaukset	468	427
2.5 Sairasmatkat ja -kuljetukset	67	105
2.6 Kuntoutus ²⁾	31	96
3. Sosiaalipalvelut	991	831
3.1 Lasten varhaiskasvatus (päivähoito)	734	612
3.1.1 Päiväkoti kunnallinen ²⁾	543	456
3.1.2 Perhepäivähoito kunnallinen ²⁾	86	94
3.1.3 Yksityinen päivähoito	44	20
3.1.4 Koululaisten iltapäiväkerhot	26	22
3.1.5 Leikkipuistotoiminta	36	19
3.2 Kunnalliset kotipalvelut	220	187
3.3 Muut palvelut	36	33

1) Vuoden 2012 tiedot on korotettu 2016 rahanarvoon julkisten menojen hintaindeksillä (kuntien peruspalvelut)

2) Vertailukelpoisuus ks. Aineiston muodostaminen

Laatuseloste: kotitalouksien kulutus 2016

1. Tilastotietojen relevanssi

Kulutustutkimuksen tehtävänä on kuvata kotitalouksien kulutusta ja siinä tapahtuneita muutoksia. Kulutustutkimus tuottaa tietoa ennen kaikkea eri väestöryhmien kulutusmenoista, kulutuksen rakenteesta sekä kulutuseroista.

Kulutustutkimus on maamme vanhimpia otostutkimuksia, jonka historia ulottuu vuosiin 1908–1909. Kaikki Suomen kotitaloudet kattavia kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien, josta alkaen aineistoja on saatavissa sähköisessä muodossa. Tiedoista on tehty kaksi aikasarjaa, joista vanhemmassa on vertailukelpoisia tietoja vuosilta 1966–1990. Uudemmassa aikasarjassa on tietoja vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001, 2006, 2012 ja 2016.

Kulutustutkimuksen tietoja käytetään apuna kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin kulutuksen määrittämisessä sekä kuvaamaan taloudellisen hyvinvoinnin jakautumista Suomessa. Kuluttajahintaindeksin painorakenteen tarkistamisessa käytetään apuna kulutustutkimuksen tietoja kotitalouksien kulutuksesta. Lisäksi tietoja käytetään mm. sosiaalipoliittisten toimenpiteiden suunnitteluun ja seurantaan. Kulutustutkimuksen tietoja käytetään myös erilaisiin tutkimustarkoituksiin.

Kulutustutkimus kuuluu EU:n harmonisoiituihin tutkimuksiin. Harmonisointi koskee käsitteitä, määritelmiä ja luokituksia. Kyseessä on ns. output-harmonisointi. Suomalainen tutkimus on suurelta osin vertailukelpoinen muissa EU-maissa tehtyihin tutkimuksiin. Tällä hetkellä vertailutietoja on tuotettu vuosilta 1988, 1994, 1999 ja 2005. Vuoden 2010 vertailuun Suomi osallistui vuoden 2012 tutkimusaineistolla siten, että tiedot muunnettiin vastaamaan vuoden 2010 hintatasoa. Eurostat julkaisee vuonna 2015 tehdyn EU-maiden kulutustutkimuksen mikroaineistot vuoden 2018 aikana. Suomi on mukana vuoden 2016 mikroaineistolla.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tutkimuksen perusjoukko, otos ja kato

Kulutustutkimus on otostutkimus. Sen perusjoukon muodostavat Suomessa vakinaisesti asuvat kotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Vuonna 2016 kotitalouksia oli 2,677 miljoonaa. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät ulkosuomalaiset ja laitosväestö, johon kuuluvat pitkäaikaisesti sairaaloissa, vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa ym. asuvat.

Vuoden 2016 tutkimuksessa otanta-asetelmana oli kaksivaiheinen ositettu otanta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostettiin ns. master-otos poimimalla systemaattisella otannalla 100 000 16 vuotta täyttäneitä kohdehenkilöä Tilastokeskuksen väestöä koskevasta tietokannasta. Toisessa vaiheessa master-otoksesta poimittiin ositteittain varsinainen kulutustutkimuksen otos. Ositus tehtiin aluehallintavirastojen (AVI) alueiden mukaan (pääkaupunkiseutu erikseen) ja jakamalla lisäksi asuntokunnat yksinasuviin alle 65-vuotiaisiin ja muihin asuntokuntiin. Ositteita oli kaikkiaan 16. Ositteen sisällä kunkin kotitalouden todennäköisyys tulla otokseen riippuu 16 vuotta täyttäneiden jäsenten lukumäärästä.

Vuonna 2016 alkuperäisen brutto-otoksen koko oli 8216 henkeä, joista osa ei kuulunut tutkimuksen perusjoukkoon. Tähän ns. ylipeittoon kuuluvat kuolleet, laitosväestö ja ulkosuomalaiset. Ylipeittoa oli 193 henkeä, joten netto-otokseksi muodostui 8 023 kotitaloutta (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Kulutustutkimuksen aineiston muodostuminen vuosina 1985–2016.

	1985		1990		1995		2001		2006		2012		2016	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Brutto-otos	12 174	..	12 053	..	10 608	..	8 960	..	7 852	..	8 424	..	8 216	..
- Ylilpeitto	398	..	297	..	237	..	167	..	194	..	186	..	193	..
Netto-otos	11 776	100	11 756	100	10 371	100	8 793	100	7 658	100	8 238	100	8 023	100
Kokonaiskato	3 576	30	3 498	30	3 628	35	3 298	38	3 651	48	4 687	57	4 350	54
Haastattelukato	2 556	22	2 254	19	2 806	27	2 697	31	3 179	42	4 283	52	3 816	48
Päiväkirjakato	720	6	866	7	822	8	601	7	472	6	404	5	534	7
Vuosihaastattelukato 1)	300	3	378	3
Hyväksytty aineisto	8 200	70	8 258	70	6 743	65	5 495	63	4 007	52	3 551	43	3 673	46

1) Vuosihaastattelu tarkoittaa tässä alkuhaastattelun ja päiväkirjanpidon jälkeen tehtyä toista haastattelua.

Kulutustutkimuksessa vastauskato muodostuu sekä haastatteluosasta että päivittäistavaroiden ostojen keruuvaiheessa. Haastattelukatoon lasketaan kuuluviksi taloudet, jotka kieltäytyvät tutkimuksesta, joita ei tavoiteta tai joita ei voida haastatella jostain muusta syystä tai jotka eivät vastaa kaikkiin haastattelun osiin. Päivittäistavaroiden ostotietojen keruuvaiheen katoon kuluvat taloudet, jotka haastatellaan, mutta jotka kieltäytyvät ostokuittien keruusta ja ostotietojen merkitsemisestä kulutuksen muistikirjaan tai jotka eivät palauta kuitteja ja muistikirjoja.

Tiedonkeruumenetelmät ja tietosisältö

Vuoden 2016 kulutustutkimuksen tiedot kerättiin puhelin/käyntihaastattelulla. Lisäksi tietoja saatiin kotitalouden keräämistä ostokuiteista ja kulutuksen muistikirjaan tehdyistä ostosmerkinnöistä. Tietoja haettiin myös hallinnollisista rekistereistä. Vuoden 2012 kulutustutkimuksessa tehtiin kaksiosainen puhelinhaastattelu. Se voi heikentää vertailukelpoisuutta vuoden 2016 tutkimukseen, vaikka kulutustutkimuksen kysymykset ovat ns. tosiasiakysymyksiä.

Haastattelussa tarkistetaan rekisteritietojen mukainen kotitalouden rakenne ja kerätään tietoja kotitalouden jäsenistä (ammatit, toiminta työmarkkinoilla ym.) sekä kysytään tietoja kotitalouksien menoista kuten asumisesta, vakuutuksista ja suurista hankinnoista sekä kestokulutushyödykkeiden omistuksesta.

Haastattelijoina toimivat Tilastokeskuksen omat haastattelijat. Haastatteluiden jälkeen kotitaloudet keräsivät kaikista menoistaan kahden viikon ajan kuitteja tai tekivät merkinnät ostoista kulutuksen muistikirjaan. Tutkimuksen otostaloudet jaettiin satunnaisesti 26:een 14 päivän mittaiseen kuittien keruujaksoon koko tutkimusvuoden ajalle. Näin eri vuodenaikojen kulutuksesta saadaan mahdollisimman kattavat ja luotettavat tiedot. Kuitit palautettiin joko tilastohaastattelijalle, jonka kanssa oli sovittu kuittienkeruusta tai suoraan Tilastokeskukseen. Kuitit skannattiin ja muunnettiin sähköiseen muotoon Tilastokeskuksessa. Taustatietojen keräämisessä hyödynnettiin hallinnollisia rekistereitä. Niistä saatiin mm. kotitalouksien jäsenten tulo- ja koulutustiedot sekä julkisten palvelujen käyttötietoja.

Kulutustutkimuksen 2016 tietojen keruutavat ja viiteajanjaksot:

- Kulutusmuistikirja ja kuitit (14 päivää): Elintarvikkeet ja ravintola-ateriat, kertakäyttötavarat ja puolikestävät tavarat (suuri osa taloustarvikkeista sekä osa palveluista).
- Kulutusmuistikirja (12 kuukautta): Omat ja saadut puutarha- ja keräilytuotteet, riista ja kalat
- Haastattelu (1 kuukausi): Päivähoitomaksut, puhelin- ja matkakulut, osa asumismenoista sekä kodinhoitopalvelut
- Haastattelu (3 kuukautta): Terveystieteiden hoitomenot
- Haastattelu (12 kuukautta): Kestokulutustavaroiden ostot, osa asumismenoista, vakuutukset, viranomaismaksut, koulutusmenot, lehtitilaukset

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Otanta, tiedonkeruu ja tietojen käsittely vaikuttavat kulutustutkimuksen tulosten luotettavuuteen. Tutkimustulosten sisältämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan mitata keskiarvon suhteellisen

keskivirheen ja luottamusvälien avulla. Keskivirheiden avulla lasketulla luottamusvälillä kuvataan rajoja, joissa perusjoukon todellinen arvo on tarkasteltavalla luottamustasolla. Kulutustutkimuksen otoksesta laskettu kulutusmenoerän keskiarvo $\pm 1.96 \cdot$ keskivirhe ilmaisee ne rajat, joiden sisälle perusjoukon todellinen arvo asettuu 95 prosentin todennäköisyydellä.

Vuoden 2016 kulutusmenojen ns. pääryhmissä suhteelliset keskivirheet ovat pieniä lukuun ottamatta koulutusmenoja (ks. taulukko 2). Luotettavimmat tiedot saadaan suurimmista kulutusmenoryhmistä (elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat sekä asuminen ja energia). Vaatteiden ja jalkineiden sekä koulutusmenojen suhteelliset keskivirheet ovat suurimmat.

Kulutustutkimuksen tietoja käytettäessä on huomattava, että kulutustietojen luotettavuus heikkenee siirryttäessä pääryhmätasolta kulutuksen alaryhmiin. Usein ostettavien hyödykkeiden keskivirheet ovat pieniä, mutta harvemmin hankittujen tuotteiden kohdalla keskivirheet saattavat kasvaa melko suuriksi. Näissä tapauksissa otos ei välttämättä riitä kulutusmenojen luotettavaan kuvaamiseen. Myös yksityiskohtaiset luokittelut taustamuuttujien kuten iän, sosioekonomisen aseman tai alueen mukaan kasvattavat havaintojen vähetessä kulutuserien suhteellisia keskivirheitä.

Keskivirhelaskelmat kuvaavat tuloksiin liittyvää satunnaisvaihtelua. Tämän lisäksi mm. kotitalouksien vastaamatta jättämiset ja unohtamiset aiheuttavat sen, että jotkut kulutuserät saadaan kerättyä otoskotitalouksilta vain osittain, minkä vuoksi kotitalouksien keskimääräiset kulutusmenot tulevat aliestimoiduiksi. Tästä aiheutuva virhe saattaa joissakin tapauksissa (esim. alkoholimenot, rahapelit) olla huomattavasti suurempi kuin satunnaisvirhe. Kulutusmenoerien aliestimoituvuutta voidaan tutkia vertaamalla tuloksia mm. kansantalouden tilinpidon vastaaviin tietoihin. Vuonna 2016 kulutustutkimuksen kokonaismenojen osuus kansantalouden tilinpidon tiedoista oli reilut 80 prosenttia.

Taulukko 2. Kotitalouksien kulutusmenojen keskiarvot (EUR), luottamusvälit (EUR) ja suhteelliset keskivirheet kulutustutkimuksessa 2016

	Keskiarvo, euroa	95 % luottamusvälin alaraja, euroa	95 % luottamusvälin yläraja, euroa	Suhteellinen keskivirhe, %
Kulutusmenot	37 551	36 703	38 399	1,15
Elintarvikkeet	4 381	4 277	4 485	1,21
Alkoholijuomat ja tupakka	792	745	840	3,05
Vaatteet ja jalkineet	1 091	1 014	1 167	3,57
Asuminen	11 480	11 278	11 681	0,90
Sisustus ja kodinkoneet	1 595	1 511	1 679	2,68
Terveys	1 257	1 196	1 318	2,48
Liikenne	5 808	5 480	6 136	2,88
Tietoliikenne	881	858	904	1,33
Kulttuuri ja vapaa-aika	3 445	3 247	3 643	2,93
Koulutus	55	46	63	7,80
Hotellit, kahvilat ja ravintolat	1 769	1 662	1 875	3,07
Muut tavarat ja palvelut	4 998	4 798	5 197	2,04

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kaikki Suomen kotitaloudet kattavia kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien noin viiden vuoden välein. Tiedoista on tehty kaksi aikasarjaa, joista vanhemmassa on vertailukelpoisia tietoja vuosilta 1966–1990. Uudemmassa aikasarjassa on tietoja vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001, 2006, 2012 ja 2016. Kulutustiedot koskevat aina koko tutkimusvuotta.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen tuloksia, artikkeleita ja julkaisuja on saatavilla [tilaston internet-sivuilta](#).

[Tietokantataulukot](#) kotitalouksien kulutusmenoista kotitaloutta ja kulutusyksikköä kohti sekä kotitalouksien lukumääriä ja kokoa koskevista taustatiedoista vuosilta 1985–2016 ovat saatavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Taulukot ovat saatavissa tarkimmalla luokitusasteella mm. kotitaloustyypin, viitehenkilön sosioekonomisen aseman, kotitalouden asuinalueen, tulojen sekä viitehenkilön iän mukaan.

Tilaustaulukot

Valmiiden taulukoiden lisäksi tehdään tilaustaulukoita ja selvityksiä asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Tiedustelut sähköpostitse osoitteella kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse Mira Kajantie (029 551 3626).

Tutkimusaineistot

Kulutustutkimuksen yhteydessä valmistuu useita palvelutiedostoja, joiden keskeisistä tiedoista tehdään myös suppeita julkistuksia niiden valmistuessa (ks. [tilaston julkistuskalenteri](#)). Tärkein on kulutuksen aikasarjan täydennys vuoden 2016 tiedoilla. Palvelutiedostot muodostetaan myös yhteiskunnallisten palvelujen käytöstä saaduista etuuksista, kotiin hankittujen elintarvikkeiden määristä, etäisyyksistä palveluihin sekä kulutuksen CO₂-päästöistä ja raaka-aineiden käytöstä.

Tutkimuslaitokset ja korkeakoulut voivat hakea käyttö lupaa aineistojen tutkimuskäyttöön. Tutkimuskäyttöön suunnitellut vertailukelpoiset palvelutiedostot ovat maksullisia ja niitä on saatavilla vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001, 2006, 2012 ja 2016. Tiedustelut sähköpostitse osoitteella kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse Mira Kajantie (029 551 3626).

Kansainväliset kulutusvertailut

EU-maita koskevaa tietoa on saatavilla vuosilta 1988, 1994, 1999, 2005 ja 2010. Suomen tiedot ovat mukana vertailussa (pl. vuoden 1988 aineisto). Eurostat julkaisee vuoden 2015 tiedot keuhällä 2018. Tiedustelut Tilastokeskuksen EU-tilastotietopalvelusta sähköpostitse osoitteella esds@tilastokeskus.fi.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien kaikkiaan neljätoista. Tutkimuksen tietosisältö on pidetty mahdollisimman hyvin edellisiä tutkimuksia vastaavana, jotta tietojen vertailukelpoisuus säilyisi. Tästä huolimatta tutkimuksen kysymykset ja luokitukset ovat vaihdelleet tutkimuksesta toiseen. Muutoksista johtuen eri vuosien tutkimusaineistot eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Sen vuoksi aineistoista on muodostettu erilliset palvelutiedostot, joiden luokittelu on yhdenmukaistettu. 1990-luvun alussa valmistuivat vertailukelpoiset tiedostot vuosilta 1966, 1971, 1976, 1981, 1985 ja 1990. Uudemmat vertailukelpoiset palvelutiedostot käsittävät vuodet 1985, 1990, 1994–96, 1998, 2001, 2006, 2012 ja 2016. Niiden perustana on kansainvälinen COICOP-HBS-kulutusluokitus. Näitä kahta aikasarjatiedostoa ei voi käyttää rinnakkain yksittäisten vuosiaineistojen kanssa käsitteissä ja luokituksissa tapahtuneiden muutosten takia.

Verrattaessa kulutustutkimuksen tietoja kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin kulutusmenoihin on otettava huomioon erot sektorin rajaamisessa, tiedonkeruussa ja määritelmässä sekä tilastojen laatimismenetelmissä. Eri tilastointivuosina kokonaismenoissa on jonkin verran eroja kansantalouden tilinpidon ja kulutustutkimuksen välillä. Vuonna 2016 kulutustutkimuksen perusteella arvioidut kulutusmenot olivat reilut 80 prosenttia kansantalouden tilinpidon vastaavasta summasta.

Laskentamenetelmien eroista johtuen poikkeamaa ei voi pitää kovin merkittävänä. Erot vaihtelevat kuitenkin suuresti kulutusryhmästä riippuen. Kestokulutushyödykkeissä ja lyhytikäisissä tavaroissa erot ovat 10 prosentin luokkaa. Puolikestävässä tavaroissa ja palveluissa noin 30 prosenttia. Todennäköisesti tähän ovat syynä tiedonkeruussa tapahtuneet muutokset. Esimerkiksi otoskoko sekä tutkimukseen osallistumisen ja aineistonkeruun tavat ovat vaihdelleet kulutustutkimuksesta toiseen. Kansantalouden tilinpidossa kulutustutkimusta käytetään yksityisten kulutusmenojen tasokorjaukseen.

Tilastokeskuksessa vuosittain tehtävä tulonjakotilasto kuvaa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen määrää, muodostumista ja jakautumista. Otokseen perustuvan tulonjakotilaston lisäksi nykyisin on käytössä tulonjaon kokonaismenoaineisto, joka sisältää rekistereistä saadut sekä veronalaiset että verottomat tuloerät. Kulutustutkimuksessa tulotietoja käytetään lähinnä taustatietoina.

Kotitalouksien käyttämien julkisten hyvinvointipalvelujen arvo on laskettu edellisen kerran vuonna 2012. Vastaavat tiedot on julkaistu myös vuodelta 2006, mutta menetelmämuutoksen ja myös joidenkin sisällöllisiin määritelmiin liittyvien muutosten takia vertailuja vuoden 2006 aineistoon ei suositella.

Vuotta 2016 koskevat yksittäiset muutokset: Kulutustutkimuksen tiedonkeruissa tehdään jonkin verran muutoksia mm. Eurostatin aloitteesta, haastattelujen sujuvuuden parantamiseksi tai havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Vuoden 2016 aineistoon vaikuttavia muutoksia ovat seuraavat:

1. Asumismenoihin (ryhmä A04) ei sisälly pientalon tai vapaa-ajan asunnon kiinteistö-/palovakuutusta, vaan ne ovat osa kotivakuutusta (ryhmä A12).
2. Pankkipalvelumaksut (A1251101) on kysytty nyt ensimmäistä kertaa haastattelussa ja saatu keskiarvo on huomattavasti suurempi ja luotettavampi kuin aiemmin kulutusmuistikirjan avulla saatu tieto.
3. Kotimaan päiväretkien teatteriin ja tapahtumiin (A0961102) keskiarvo on kasvanut vuodesta 2012 huomattavasti. Tähän on voinut vaikuttaa todellisen kasvun lisäksi kysymyksen hieman vuoden 2012 haastattelusta poikkeava muotoilu ja se, että kysymys esitettiin ilman kysymysfiltteriä, joka pienensi vastaajajoukkoa vuonna 2012.
4. Kulttuuri- ja vapaa-aikamenoissa (A09) ei ole enää mukana tv-lupamaksua, joka poistui vuonna 2013. Sen korvasi Yle-vero, jota ei lueta kulutukseksi kuten ei muitakaan veroja. Ne vaikuttavat käytettävissä oleviin menoihin.
5. Vapaa-ajan asunnon ostettuja polttopuita koskeva kysymys on lisätty vuonna 2016 (vaikuttaa ryhmään A0454103).

7. Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Kulutustutkimuksen tutkimusyksikkö on kotitalous. Kulutustiedot kerätään ja analysoidaan pääosin kotitalouskohtaisesti. Kotitalouteen kuuluvat määritelmän mukaan ne henkilöt, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä. Kotitalous voi muodostua yhdestä tai useammasta henkilöstä. Eurostat suosittelee, että kotitalouden määrittely Household Budget Survey -tutkimuksissa perustuisi kahteen kriteeriin: yhdessä asumiseen ja kulutusmenojen jakamiseen. Suomessa kotitalouskäsitettä käytetään vain haastatteluja ja postikyselyjä käyttävissä tilastoissa. Rekisteripohjaisissa tilastoissa käytetään käsitettä asuntokunta. Asuntokunta muodostuu henkilöistä, jotka asuvat vakituisesti samassa asunnossa tai osoitteessa. Samaan asuntokuntaan voi kuulua useampia kotitalouksia.

Tutkimuksessa käytetty kulutuskäsite perustuu kansainvälisiin suosituksiin (Eurostat 2003). Kulutukseen sisältyvät kaikki kotitalouden tutkimusajankohtana omaan kulutukseensa kotimaassa hankkimat tavarat ja palvelut, myös omat ja saadut puutarha- ja keräilytuotteet sekä asuntotulo. Kulutusmenoihin ei sen sijaan lueta välittömiä veroja, investointimenoja eikä yritystoiminnan menoja. Lisäksi mukaan lasketaan toisilta kotitalouksilta saadut tavarat ja palvelut sekä kulutukseen rinnastettavat tulonsiirrot. Kulutuskäsite ei sisällä kotitalouksien julkisten hyvinvointipalveluiden (esim. terveydenhoidon, koulutuksen) käytöstä saamaa rahallista etuutta. Kulutukseen ei lasketa muille talouksille annettuja lahjoja. Menettelyssä korostetaan kuluttamisen näkökulmaa. Se poikkeaa muiden maiden käytännöistä ja Eurostatin (2003) suosituksesta, jonka mukaan kotitalouden kulutukseen lasketaan mukaan annetut lahjat, koska niiden arvo on paremmin kotitalouden tiedossa kuin saatujen lahjojen.

Kulutustutkimuksen ja tulonjakotilaston välillä ei tulon määrittelyssä ole merkittäviä käsitteellisiä eroja. Molemmat noudattavat kansainvälisten suositusten mukaista käytettävissä olevan tulon määrittelyä. Kulutustutkimuksen tulokäsite perustuu pääasiassa rekisteritietoihin, mutta tuloihin lisätään haastattelusta saatavia tuloeria kuten lähdeveron alaiset korkotulot ja kotitalouksien väliset tulonsiirrot (mm. saatu elatusapu).

Asumismenot on laskettu ns. bruttovuokraperiaatteella. Omassa asunnossaan tai luontoisetuasunnossa asuville talouksille määritetään laskennallinen vuokra vastaavanlaisen vuokra-asunnon markkinavuokran perusteella ja vuokra-asunnossa asuville todellinen maksettu vuokra. Oman asunnon bruttovuokran määrittelyssä käytetään apuna Tilastokeskuksen vuokratiedustelun tietoja sekä talouden haastattelutiedoista asunnon huoneiden lukumäärää, talotyyppiä, rakennusvuotta ja sijaintia. Asuntotulo lasketaan laskennallisten bruttovuokrien ja vuokria vastaavien todellisten käyttömenojen tai todellisten vuokrien erotuksena omistusasujille ja toiselta kotitaloudelta käypää vuokraa halvemmalla asuntonsa vuokranneille.

Laskennallisesta bruttovuokrasta vähennetään asunnon käyttömenot (mm. asuntolainan korot, vakuutukset, hoitovastikkeet ja korjauskustannukset). Negatiivinen asuntotulo nollataan.

Tilastokeskuksen eri tilastojen (kansantalouden tilinpito, kuluttajahintaindeksi, tulonjakotilasto ja kulutustutkimus) asuntotulon laskentaa ja käsitteistöä on yhtenäistetty. Tulonjakotilastossa ja kulutustutkimuksessa asuinpinta-ala perustuu haastattelutietoon, kun kansantalouden tilinpidossa neliötiedot perustuvat rakennus- ja huoneistorekisterin tietoihin. Pientaloissa haastattelusta saadut neliöt ovat suurempia kuin rekisteritiedot, sen sijaan kerrostaloissa tiedot eivät juuri eroa toisistaan. Jotta laskennallisten vuokrien kokonaismäärä estimoituisi yhdenmukaisemmin kansantalouden tilinpidon kanssa, kerrotaan haastattelun neliötiedot joissakin pientalotyypeissä vakiokertoimilla. Bruttovuokran (vuokran) lisäksi asumismenoihin sisältyvät vesimaksut ja eräät muut maksut kuten nuohous ja jätteiden nouto sekä vuokralaisen suorittamat korjaukset ja vuokraan sisältyvät lämmitysmenot. Myös vapaa-ajan asunnon menot sisältyvät asumismenoihin.

Kulutussyksikkönä vuoden 2016 kulutustutkimuksessa on käytetty nykyisin yleisimmin käytössä olevaa, niin sanottua OECD:n muunnettua asteikkoa (OECD modified scale), jossa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1,0, seuraavat 14 vuotta täyttäneet jäsenet 0,5 ja alle 14-vuotiaat lapset 0,3.

Tutkimuksen kulutusluokitus perustuu pitkälti Eurostatin COICOP-HBS-kulutusluokitukseen (Classification of Individual Consumption by Purpose), joka on Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmän mukainen. Kansainvälisestä luokituksesta on laadittu kansallinen versio, joka on mahdollistanut luokituksen tarkentamisen ja kansallisten piirteiden huomioon ottamisen.

Eurostat on ottamassa käyttöön uuden e-coicop luokituksen, jossa mm. elintarvikkeita luokitellaan tuoreisiin ja pakasteisiin. Myös ravintola-aterioiden luokitukset muuttuvat. Tilastokeskuksessa kulutustutkimus, kuluttajahintaindeksi ja kansantalouden tilinpidon yksityisen kulutuksen tilastointi ovat laatineet yhteisen e-coicop luokituksen. Se parantaa eri tilastojen vertailtavuutta. Kulustilasto julkaistaan tämän luokituksen mukaisesti keväällä 2018.

Lisätietoja

Mira Kajantie 029 551 3626

Tuomas Parikka 029 551 3276

Vastaava tilastojohtaja:
Jari Tarkoma

kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi

www.tilastokeskus.fi/til/ktutk/

Lähde: Kotitalouksien kulutus 2016, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 029 551 2220
www.tilastokeskus.fi

Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi

ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1798-3533 (pdf)